

Морозова Олександра Геннадіївна

*Рада адвокатів Одеської області, секретар зі складання
адміністративних протоколів*

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У МОРСЬКИХ СПОРАХ

Конституцією України встановлено, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [1].

Юридичний супровід господарської діяльності суб'єктів торгового мореплавства включає в себе представництво у всіх відносинах та спорах, що виникають у зв'язку з перевезенням вантажів, спричиненням шкоди та іншими подіями, що мають місце на морі або в порту. Так, нерідко судновласникам, вантажовласникам, морякам та іншим учасникам морського бізнесу необхідна правова допомога та захист їх прав та інтересів в судових, державних і правоохоронних органах. Однак, у даній роботі автором визначаються лише окремі випадки, коли існує необхідність звернення за юридичною допомогою до адвоката.

Спори, що виникають між суб'єктами торгового мореплавства, загалом витікають з цивільно-правових або господарсько-правових відносин та розглядаються у загальних і господарських судах відповідно.

Виконуючи роль представника певної особи, адвокат, в межах діючого законодавства, здійснює від її імені ряд процесуальних прав та обов'язків. Зокрема, за договором про надання правової допомоги адвокат може бути уповноважений звертатися з адвокатськими запитами до органів державної

влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності [2].

Оскільки морська професія пов'язана з високим ступенем ризику, члени сім'ї моряка також можуть потребувати правової допомоги у вирішенні питань, що стосуються зникнення моряка безвісти з борту судна, і як наслідок - оголошення його померлим та отримання відповідної компенсації від судновласника. Нерідко, судновласником виступає іноземна юридична особа, а місцем роботи такого моряка – інша держава.

У такому випадку, адвокат у порядку ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» може звернутися до підприємства, що виступило посередником у працевлаштуванні моряка закордон, з проханням надати інформацію про обставини зникнення моряка з судна, проведені рятувально-пошукові роботи, а також копію трудового договору або документа, що містить дані про особу отримувача компенсації.

Однак, незважаючи на те, що необхідність отримання такої інформації та документів обумовлена наданням належної правової допомоги сім'ї зниклого моряка, адвокату може бути правомірно відмовлено у їх наданні. Дійсно, підприємство-посередник не є представником іноземного судновласника і надає лише послуги з працевлаштування, а отже на нього не покладено обов'язку щодо володіння вищевказаними відомостями. Крім цього, трудовий договір відноситься до інформації з обмеженим доступом, що є законною підставою ненадання його копії третім особам.

Одним із встановлених законом способів забезпечення морської вимоги є накладення арешту на судно. Так, відповідно до ст. 136 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), суд за заявою учасника справи має право вжити передбачені статтею 137 цього Кодексу заходи забезпечення позову [3].

Реформа процесуального законодавства внесла важливу новелу у порядок застосування заходів забезпечення позову. Такою новелою став інститут зустрічного забезпечення. Статтею 141 ГПК України передбачається, що суд може вимагати від особи, яка звернулася із заявою про забезпечення позову, забезпечити відшкодування можливих збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову (зустрічне забезпечення) [3].

Тобто, з огляду на те, що простій судна тягне за собою невиправдано значні витрати для особи, суд, при вирішенні питання про забезпечення позову, повинен також враховувати ймовірність утруднення виконання або невиконання рішення господарського суду в разі невжиття таких заходів, а також порушення прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що не є учасниками даного судового процесу, у зв'язку із вжиттям таких заходів [4].

Неоднозначним прикладом застосування «зустрічного забезпечення» є ухвала Господарського суду Одеської області від 06 лютого 2017 року у справі №916/225/17, якою за заявою українського судноремонтного заводу суд наклав арешт на судно російського підприємства під умову внесення заявником застави у розмірі тридцяти тисяч доларів США [5, С.38]. У той же день, 06 лютого 2017 року, Господарський суд Одеської області відкрив провадження у справі №916/293/17 між тими самими сторонами, а ухвалою від 17 лютого 2017 року наклав арешт на те саме судно як забезпечення позову (проте без застави) [5, С.38], прийшовши до висновку, що невжиття таких заходів може в подальшому ускладнити або зробити неможливим виконання судового рішення.

Відтак, незважаючи на позитивні зміни, внесені до процесуальних кодексів, та, здається, достатнє законодавче врегулювання процедури застосування арешту судна як запобіжного заходу, на практиці все ж виникають окремі спірні ситуації.

Не менш гострою є проблема, що має місце при винесенні судом ухвали про скасування арешту морського судна. Наприклад, Апеляційний суд Одеської

області, розглянувши матеріали справи №501/142/16-ц за апеляційною скаргою компанії «Елой Шіппінг Лімітед» на ухвалу Іллічівського міського суду Одеської області від 01.09.2016 р., якою було відмовлено в задоволенні заяви про скасування арешту на судно, власником якої є така компанія, виніс ухвалу від 15.11.2016 року, якою задовольнив апеляційну скаргу компанії «Елой Шіппінг Лімітед» та скасував ухвалу Іллічівського міського суду Одеської області від 01.09.2016 р. [6].

Обґрунтовуючи у мотивувальній частині невідповідність вимогам закону висновку суду першої інстанції, з невідомих причин у резолютивній частині суддею не було зазначено, що арешт судна, яке належить компанії «Елой Шіппінг Лімітед», підлягає скасуванню. Таким чином, навіть з урахуванням задоволення вимог заявника, відсутність прямої вказівки суду на скасування арешту судна тягне за собою неможливість виконання такої ухвали.

Необхідність надання адвокатом кваліфікованої правової допомоги диктується, у першу чергу, недосконалістю процедури забезпечення морської вимоги шляхом накладення арешту на судно, що може бути пов'язана як і з невивплатою компенсації у випадку загибелі моряка, так і з відшкодуванням шкоди щодо вантажу. У той же час, зміна процесуального законодавства стала важливим поштовхом для здійснення ефективного захисту у морських спорах прав як моряків, так і осіб, відповідальних за морською вимогою.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 27. – Ст. 282.

3. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №6. – Ст. 56.

4. Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову: Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 року №16 : [Електронний ресурс]. Електрон. док. – Режим доступу до док. : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11>.

5. Подцерковний О., Опанасенко О. Реформування порядку арешту суден за морськими вимогами (в контексті адаптації до положень Брюссельської конвенції 1952 року) / О. Подцерковний, О. Опанасенко // Підприємництво, господарство і право. - №7. – 2017. – С. 38.

6. Ухвала Апеляційного суду Одеської області від 15.11.2016 року у справі №501/142/16-ц : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62792091>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, зав. кафедрою морського права НУ «ОМА» Савич О.С.